

Nr 134.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona m. m.; given Stockholms slott den 10 april 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:ts härmed föreslå riksdagen medgiva,

dels att av femte huvudtitelns allmänna besparingar må användas:	
till modernisering av övningsbatteriet i exercis-	
huset vid flottans station i Karlskrona	kronor 24,075: —
till förstärkning av vid flottans station i Stock-	
holm befintlig eldsläckningsmateriel	» 14,447: —
till anskaffande av instrument m. m. för en	
tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm	» 1,000: —
till uppförande av en sjukstuga å Märsgarn	» 22,400: —
till uppförande av en brygga och en lyftkran	
vid Hårsfjärden	» 3,000: —
till täckande av vissa i statsrådsprotokollet an-	
givna förskott	» 188,058: 04

eller för nämnda särskilda ändamål sammanlagt kronor 252,980: 04

dels ock att av nämnda besparingar må bestridas de kostnader, som föranledes av förvärvande, på sätt i statsrådsprotokollet angivits, av vissa tomter i Karlskrona för utvidgning av varvsområdet därstädes samt av viss mark i Stockholms skärgård för övningsändamål.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Dan. Broström.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 april 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
 von SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Ang. moder-
nisering av
övningsbatte-
riet i exercis-
huset vid flot-
tans station i
Karlskrona.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde i underdånighet:
I skrivelse till marinförvaltningen den 8 februari innevarande år har stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona gjort framställning om vidtagande av vissa förändrade anordningar i övningsbatteriet i sjömanskårens exercishus i Karlskrona i syfte att de i gällande skolreglemente och skjutinstruktioner föreskrivna övningar vid sjömanskårens skolor skulle kunna på ett fullt tillfredsställande sätt bedrivas. Stationsbefälhavaren har därvid anført, att det måste anses synnerligen angeläget, att intresset för de viktiga förberedande artilleriskjutningarna hölles vid liv samt att teknikens framsteg på ifrågavarande område komme nämnda skolor till godo. Enligt skrivelsen bifogat kostnadsförslag skulle de åsyftade anordningarna huvudsakligen utgöras av:

förflyttning till annan plats av det nu i batteriet inbyggda verkstadsrummet, varigenom i batteriet skulle beredas större utrymme och bättre naturlig belysning;

omläggning och delvis sänkning av golvet i batteriet;

anordnande av en fast målvägg jämte erforderliga byggnadsarbeten för aptering av moderna rörliga målanordningar;

anskaffning av måltavlor med tillhörande maskinella anordningar och anordnande av elektrisk belysning; samt

anbringande av taköverbyggnad å batterigården till förhindrande av ofördelaktig inverkan å kammarskjutningarna av blåst.

Kostnaderna för de sålunda föreslagna anordningarna uppgå enligt kostnadsförslaget till sammanlagt 24,075 kronor.

I samband härmed har stationsbefälhavaren framhållit behovet av ökat antal artilleripjäser till förenämnda övningsbatteri.

Med underdånig skrivelse den 2 nästlidna mars har marinförvaltningen överlämnat stationsbefälhavarens berörda skrivelse med tillhörande handlingar och ritningar samt därvid erinrat, att under de senare åren i förevarande avseende verkstälts åtskilliga undersökningar och förslag, beroende på att det nuvarande övningsbatteriet i exercishuset icke motsvarade de alltjämt stegrade kraven på personalens förberedande övningar och omsorgsfulla utbildning för skjutning. Senast hade dåvarande stationsbefälhavaren i Karlskrona i sitt förslag år 1912 till beräkning av utgifterna för stationen under år 1914 upptagit en ny batteri-byggnad, som beräknats draga en kostnad av 50,500 kronor. Detta förslag hade emellertid av marinförvaltningen ansetts icke innebära en tillfredsställande lösning av det förevarande spörsmålet och skulle dessutom kräva allt för stora kostnader. I anledning härav hade av stationsmyndigheterna utarbetats det nu föreliggande förslaget, vilket ämbetsverket ansåge vara för det avsedda ändamålet väl avvägt. Vad beträffade det av stationsbefälhavaren framhållna behovet av flera artilleripjäser, borde dessa tillsvidare såsom hittills i mån av tillgång tagas av flottans reservkanoner och såsom lån utlämnas till exercisskolan.

Marinförvaltningen har vidare meddelat, att stationsbefälhavarens skrivelse av förvaltningen remitterats till chefen för marinstaben med hemställan om uttalande, huruvida personalens utbildning vore avsedd att fortgå på sådant sätt, att den av stationsbefälhavaren begärda ombyggnaden m. m. kunde anses nödvändig. Chefen för marinstaben har i anledning härav meddelat, att några sådana förändringar i personalens utbildning vid stationerna ej vore planerade, att behovet av materiel för förberedande övningar med artilleripjäser vid exercisskola kunde bli mindre än för närvarande. I samband härmed påpekade bemälda chef,

att ifrågavarande utbildningsanordningar ej endast plägade tagas i anspråk för sjömanskårens skolor utan även i icke ringa utsträckning för skeppsgossekåren i Karlskrona och elever från vid stationerna förlagda rekryt-avdelningar, varjämte dessa anordningar vore behövlige för att genom repetitionskurser uppehålla yrkesskickligheten beträffande artilleriskjutning hos i land tjänstgörande artilleri- och torpedmatrosor, som icke genomginge skola eller kurs.

Med erinran, att ett nytt övningsbatteri i Stockholms stations exercisskola i samband med den nyss skedda ombyggnaden av exercishuset blivit inrett, varigenom anordningarna här vore fullt moderna och ändamålsenliga, har marinförvaltningen, då förvaltningen ansåge det vara av synnerligen stor vikt, att övningsbatteriet i Karlskrona stations exercisskola underginge modernisering på sätt, som av stationsbefälhavaren i Karlskrona föreslagits, och då det syntes ämbetsverket angeläget, att de ifrågasatta arbetena komme till utförande snarast möjligt, anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes för modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona till förvaltningens förfogande ställa ett belopp av 24,075 kronor att utgå av femte huvudtiteln's allmänna besparingar.

Departements-
chefens
yttrande.

Då det givetvis måste anses vara av väsentlig betydelse, att de förberedande artilleriskjutövningarna i sjömanskårens skolor i Karlskrona kunna bedrivas på sådant sätt, att de till fullo motsvara den fastsatta utbildningsplanen, anser jag mig böra biträda det föreliggande förslaget till modernisering av övningsbatteriet därstädes. På sätt chefen för marinstaben framhållit, vinnes ock genom detta förslag, att jämväl annan personal än den, som genomgår sjömanskårens skolor, beredes ökat tillfälle att förvärva eller underhålla skicklighet beträffande artilleriskjutning. Vad Stockholms station beträffar hava, såsom i ärendet blivit erinrat, erforderliga åtgärder i förevarande avseende redan blivit vidtagna i samband med den tillbyggnad av exercisskolan å Skeppsholmen, vartill 1911 års riksdag beviljat medel.

De angivna kostnaderna, 24,075 kronor, synas mig skälige; och torde desamma lämpligen kunna bestridas av allmänna besparingarna under femte huvudtiteln.

Angående för-
värvande av
tomter i
Karlskrona för
utvidgning av
varvsområdet
därstädes.

För att hålla möjligheten öppen för staten att å flottans varv i Karlskrona vidtaga anstalter för utförande av jämväl större fartygsbyggnader erfordras, bland annat, att varvets område utvidgas. I sådant syfte medgav 1913 års riksdag, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, att av femte huvudtiteln's allmänna besparingar finge användas

ett sammanlagt belopp av 52,500 kronor för inköp av följande tomter i Karlskrona stad, nämligen nr 52, 53, 54, 55 och 58 samt delar av nr 51, 59 och 68. I samband härmed hade även förslag varit å bane att för statsverkets räkning inköpa de närbelägna tomterna nr 49 och 50 samt den återstående delen av nr 51 ävensom tomten nr 60. Detta förslag hade emellertid icke realiserats av anledning beträffande tomten nr 60, att en av ägarna till denna tomt, kronotimmermannen P. Carlsson och hans hustru, gjord ansökning om lagfart förklarats vilande, enär deras fångesmän icke erhållit lagfart å fastigheten, och med avseende å övriga nyssnämnda områden, att ett med ägaren av dessa områden, fru H. Blomberg, uppgjort förslagskontrakt, vilket varit för henne bindande endast till viss tid, hade förfallit.

Sedan på grund av befallning i nådigt brev den 30 maj 1913 marinförvaltningen avslutat köp rörande de tomter och tomtdelar, till vilkas förvärfvande 1913 års riksdag sålunda anvisat medel, har varvschefen vid flottans station i Karlskrona i skrivelse till marinförvaltningen av den 28 augusti 1913 anmält, att de inköpta områdena icke kunde för den avsedda utvidgningen av varvet tagas i bruk, förrän kronan förvärvat äganderätten jämväl till tomterna nr 49, 50 och del av nr 51 samt tomten nr 60. Enligt vad varvschefen i en senare skrivelse meddelat, har ägaren av tomten nr 60 ännu icke erhållit lagfart å fastigheten, och hava tomterna nr 49, 50 och del av nr 51 av fru Blomberg numera försålts till handlanden Sture Holmquist för ett pris av 10,000 kronor.

Marinförvaltningen har med underdånigt utlåtande den 18 december 1914 överlämnat till ärendet hörande handlingar jämte ritning samt därvid anmält, att förvaltningen låtit med ägarna av nu ifrågavarande tomter upprätta för dem intill den 1 juli 1915 bindande kontrakt, nämligen:

med handlanden Sture Holmquist angående inköp av tomterna nr 49 och 50 samt del av nr 51 för..... kr. 14,950: —

samt med kronotimmermannen P. Carlsson och hans hustru angående inköp av tomten nr 60 för..... » 7,000: —

Summa kr. 21,950: —

Vidare har marinförvaltningen anført, att förvaltningen ansåge det vara av stor vikt, att varvet i Karlskrona snarast erhöile erforderlig utvidgning. Då för möjliggörande härav först och främst de för ändamålet redan inköpta tomterna måste kunna tagas i bruk och detta i sin tur vore beroende på inköp av nu ifrågavarande tomter samt dessutom

dessas i och för sig vore för utvidgningen erforderliga, syntes det vara alla skäl för staten att snart förvärva äganderätten till samma tomter.

Priset å tomterna nr 49 och 50 samt del av 51, vilka innehölle en sammanlagd areal av 189,88 kvadratmeter, måste visserligen anses väl högt, men vore i förhållande till tomternas areal avsevärt lägre än det för den närbelägna tomten nr 58 med ett ytinnehåll av 62,80 kvadratmeter betalda priset av 6,000 kronor, om än något högre än det av kronan erlagda priset för den ävenledes närbelägna tomten nr 68 med en areal av 95,44 kvadratmeter, för vilken jämväl betalats 6,000 kronor. Då likväl en vid expropriation bestämd lösesumma för tomterna knappast torde bli lägre än vad handlanden Holmquist begärt, hade marinförvaltningen icke ansett sig böra föreslå förvärvande genom expropriation av de Holmquist tillhörande tomterna.

Beträffande tomten nr 60, som hade ett ytinnehåll av 125,61 kvadratmeter, hade säljarna medgivit, att 2,000 kronor av köpeskillingen finge innestå, till dess kronan efter köp kunde erhålla lagfart å tomten. Priset å denna tomt torde få anses billigt.

Den till 21,950 kronor uppgående köpeskillingen för samtliga nu till inköp ifrågasatta tomter torde lämpligen kunna bestridas till en del från fonden »hyror och arrendemedel», varå funnes disponibelt ett belopp av 19,000 kronor, och i övrigt från femte huvudtitelns allmänna besparingar.

På grund av vad sålunda blivit anført har marinförvaltningen hemställt, *dels* att Kungl. Maj:t, med godkännande av de för tomterna nr 49, 50 och del av 51 samt tomten nr 60 upprättade köpekontrakt, ville anbefalla ämbetsverket att låta avsluta köp av dessa fastigheter, *dels ock* att kostnaderna för ifrågavarande markförvärv måtte få bestridas med 18,000 kronor från fonden »hyror och arrendemedel» samt med återstående 3,950 kronor från femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Av handlingarna i ärendet inhämtas vidare, att såväl varvschefen i Karlskrona som advokatfiskalen hos marinförvaltningen ansett det av handlanden Holmquist fordrade priset, 14,950 kronor, för tomterna nr 49, 50 och del av nr 51 oskäligt högt.

Departements-
chefens
yttrande.

I likhet med vederbörande myndigheter finner jag det nödvändigt, att staten för utvidgning av varvets område i Karlskrona förvärvar de nu ifrågavarande områdena, helst som de på grund av nådiga brevet den 30 maj 1913 redan inköpta tomterna icke dessförinnan kunna komma till användning och sålunda ändamålet med detta inköp eljest

skulle förfelas. Då emellertid sökt lagfart för ägarna av tomten nr 60 ännu icke blivit beviljad, synes man icke böra avvakta den måhända ovissa utgången av den utav tomtägarna gjorda lagfartsansökningen, vilken, såsom förut nämnts, förklarats vilande av anledning, att deras fångesmän icke erhållit lagfart å fastigheten, utan lärer denna tomt böra förvärfvas i den för expropriation stadgade ordning.

Vad därefter angår den av handlanden Holmquist för tomterna nr 49 och 50 samt del av nr 51 begärda köpeskillingen av 14,950 kronor, synes mig denna vara allt för högt tilltagen särskilt i betraktande därav, att Holmquist vid inköp av tomterna helt nyligen icke erlagt högre köpeskillning än 10,000 kronor. Såväl varvschefen som advokatfiskalen hos marinförvaltningen hava ock, på sätt förut nämnts, ansett det fordrade priset oskäligt högt. Därest godvillig överenskommelse icke kan träffas med Holmquist om förvärvande av tomterna till rimligt pris, synes mig därför jämväl denna fastighet böra för statsverkets räkning exproprieras.

De kostnader, som erfordras för expropriering av tomten nr 60 samt för förvärvande av tomterna nr 49 och 50 samt del av nr 51, vare sig detta senare förvärv kommer till stånd genom expropriation eller godvillig överenskommelse med vederbörande tomtägare, torde, liksom kostnaderna för det år 1913 för enahanda ändamål verkställda tomtinköpet i Karlskrona, lämpligen böra bestridas av allmänna besparingar å femte huvudtiteln.

I en till marinförvaltningen ställd och av förvaltningen med underdånigt utlåtande den 25 sistlidna februari överlämnad skrift har varvschefen vid flottans station i Stockholm gjort framställning om anvisande av erforderliga medel för förstärkning av vid stationen befintlig eldsläckningsmateriel. Varvschefen har vid sin skrivelse fogat ett av brandlöjtnanten F. W. Kylberg i sådant hänseende uppgjort, av såväl brandchefen vid stationen som Stockholms stads brandchef granskat förslag samt anfört, bland annat, följande.

Ang. förstärkning av vid flottans station i Stockholm befintlig eldsläckningsmateriel.

Från Stockholms stads brandkår hade hos varvschefen anmälts, att vid modernisering av stadens brandmateriel komme att anskaffas en del tyngre redskap, varibland motorsprutor av ända till 6 tons vikt. Då Skeppsholmsbron endast finge passeras av sådana åkdon, som med last vägde mindre än 3 ton, torde stationen vid eventuellt timande eldsvåda å Skeppsholmen eller Kastellholmen ej kunna från stadens sida förvänta annat biträde vid släckningsarbetet än sådant, som med dess lättaste materiel kunde lämnas. Det syntes därför bliva nödvändigt att öka

stationens brandmateriel med sådana eldsläcknings- och räddningsapparater, som hittills tillhandahållits av Stockholms stad. Den nu befintliga materielen vore dessutom till ytterlighet gammalmodig, tungskött och från alla synpunkter mycket otillfredsställande, varför den delvis måste ersättas av annan materiel. Det vore avsett att av den i förslaget till anskaffning upptagna materielen från stadens brandkår inköpa en ångspruta, vilken skulle uppställas på Skeppsholmen, en slangvagn och en mekanisk räddningsstege. Priset för denna materiel hade, efter det viss nedsättning däri medgivits, nedbringats till 5,850 kronor, och vore sammanlagda utgiftssumman för förslagets genomförande beräknad till 14,447 kronor. I denna summa inginge icke kostnaden för i förslaget angivna ändringar i avseende å sprutbodar, slangskåp, brandposter och vattenledningar, då denna kostnad torde kunna bestridas av för brandmaterielens underhåll i arbetsplanen för innevarande år avsedda medel.

För egen del har marinförvaltningen uttalat, att förvaltningen icke minst med hänsyn till den antydda moderniseringen av Stockholms stads brandmateriel funne nödvändigt, att flottans station härstädes gjordes mindre beroende av biträde vid eldsolycka av stadens brandkår med materiel, samt att för sådant ändamål stationens eldsläckningsmateriel kompletterades och gjordes effektiv, på sätt varvschefen föreslagit.

Förvaltningen har vidare erinrat, att, enligt vad varvschefen framhållit, varvets underhållsmedel under nuvarande förhållanden icke kunde täcka högre kostnader för brandväsendet än dem, som föranleddes av vissa utgifter för ändringar beträffande sprutbodar, slangskåp, brandposter och vattenledningar, samt meddelat, att de till ämbetsverkets disposition ställda medel av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll icke, utan att andra viktiga behov måste eftersättas, kunde lämna tillgång till gäldande av en så stor utgift som den ifrågavarande; och har ämbetsverket på grund härav anhållit, att för ifrågavarande ändamål ett belopp av 14,447 kronor måtte av ämbetsverket få disponeras av omhänderhavande medel och framdeles anmälas till ersättande.

Departements-
chefens
yttrande.

Då det givetvis är av synnerlig vikt, att flottans station i Stockholm, som efter genomförandet av moderniseringen av Stockholms stads brandväsen måste vid förefallande behov i avsevärt högre grad än förut tillita egen eldsläckningsmateriel, för framtiden blir utrustad med dylik materiel av erforderlig effektivitet, anser jag, att de i oförmåda förslag upptagna anskaffningar böra verkställas. Kostnaderna här-

för torde vara av den natur, att de rätteligen bort belasta anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. Då emellertid, enligt vad marinförvaltningen meddelat, detta anslag för innevarande år icke lämnar tillgång till kostnadernas bestridande, men å andra sidan anskaffningen av den i förenämnda förslag upptagna materielen måste anses brådskande, torde kostnaderna få gäldas av femte huvudtitelns allmänna besparingar.

På sätt jag vid föredragning denna dag av frågan om inrättande av en tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm till stadsrådsprotokollet uttalat, har jag funnit mig böra biträda ett av marinförvaltningen i underdånig skrivelse den 3 december 1914 framställt förslag om anordnande av en sådan poliklinik.

Ang. anskaffande av instrument m. m. för en tandpoliklinik vid flottansstation i Stockholm.

Kostnaderna för ordnandet av tandvården vid nämnda poliklinik beräknades utgöra

dels för anskaffande av de för polikliniken erforderliga instrument m. m. för en gång 1,000 kronor,

och dels för beredande av ersättning åt tandläkare och anskaffning av nödiga förbrukningsartiklar årligen 1,500 kronor.

För beredande av tillgång till det sålunda årligen behövlige beloppet av 1,500 kronor har Eders Kungl. Maj:t i särskild proposition (nr 122), i enlighet med min därom gjorda hemställan, föreslagit, att detta belopp finge tagas i anspråk av förslagsanslaget till sjukvård för marinen.

Beträffande de för en gång erforderliga medlen, 1,000 kronor, förklarade jag mig hava för avsikt att hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om utverkande av riksdagens medgivande att till anskaffande av instrument m. m. för omförmälda poliklinik måtte få användas nämnda belopp av femte huvudtitelns allmänna besparingar; och synes mig äskande i detta avseende nu böra för riksdagen framläggas i samband med andra krav å anlåtande av dessa besparingar.

Såsom dåvarande departementschefen vid avlåtande till 1910 års riksdag av proposition (nr 102) angående användande av allmänna besparingarna å riksstatens femte huvudtitel anför, har under de övningar, som å senare tid varje år av flottan bedrivits i Stockholms skärgård, visat sig erforderligt att för dessas behöriga utförande samt besättningarnas trevnad disponera områden å stränderna och även i närliggande vatten. Tillgång till mark krävdes sålunda — yttrade departementschefen — bland annat, för gymnastik och idrottsövningar, anordnande av marketenteri

Ang. förvärvande av mark i Stockholms skärgård för övningsändamål.

samt utförande av landstigningsövningar och skjutningar. Till hamn- och ankarplats för småfartyg samt för anställande av minerings- med flera övningar tarvades områden i vattnet. Då kronan icke ägde mark vid de använda övningsplatserna, hade dittills för omförmälda ändamål behöfliga områden måst förhyras av enskilda jord- och vattenrättsägare. I fråga om valet av plats för sådant egendomsförvärv borde i främsta rummet Hårsfjärden komma i betraktande. Där hade på grund av de lokala förhållandenas lämplighet övningar sedan många år tillbaka bedrivits, och all sannolikhet föreläge, att platsen även för lång tid framåt årligen komme att tagas i anspråk för samma ändamål. Då öarna Märsgarn och Vitsgarn utgjorde en naturlig medelpunkt för övningsområdet samt mellan sig inneslöte en ej obetydlig hamnbassäng, hade det befunnits synnerligen ändamålsenligt att å dessa öar inköpa mark. I sådant avseende hade av vederbörande markägare avgivits anbud beträffande försäljning av $\frac{3}{16}$ mantal Västra Vitsgarn nr 2 med holmen Märsgarn i Muskö socken för ett pris av 15,000 kronor. Däremot hade ägaren till den övriga, till inköp jämväl ifrågasatta delen av Vitsgarn, nämligen $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 med tillhörande Furuholmen och Lilla Stenholmen, förklarat sig icke vilja sälja denna fastighet, varför densamma icke syntes kunna förvärfvas annorledes än genom expropriation, för vilken kostnaden beräknades till högst 5,000 kronor.

I förenämnda proposition till 1910 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, som ansåg, att det ifrågasatta förvärvet kunde utan olägenhet inskränkas att omfatta hemmanet $\frac{3}{16}$ mantal Västra Vitsgarn nr 2 med holmen Märsgarn, att riksdagen måtte medgiva, att till inköp för övningsändamål av nämnda hemmansdel finge av femte huvudtiteln allmänna besparingar användas ett belopp av 15,000 kronor.

Riksdagen godkände det av Kungl. Maj:t sålunda framlagda förslaget, men uttalade tillika önskvärdheten av, att $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 med tillhörande Furuholmen och Lilla Stenholmen för samma ändamål förvärfvades för en köpesumma, ungefärligen motsvarande det i sådant avseende beräknade beloppet. Genom nådigt brev den 18 juni 1910 anbefalldes marinförvaltningen att låta för kronans räkning verkställa inköp av omförmälda $\frac{3}{16}$ mantal Västra Vitsgarn nr 2 med holmen Märsgarn; och erhöll förvaltningen i samband därmed nådig befallning att med anledning av riksdagens förenämnda uttalande inleda förnyade underhandlingar med vederbörande jordägare om inköp av erforderliga områden av förstnämnda hemman för en köpeskillning, ungefärligen motsvarande det belopp, varför nämnda områden beräknats kunna förvärfvas genom expropriation, eller 5,000 kronor, samt att därefter in-

komma med anmälan om erforderliga åtgärder för ernående av det utav riksdagen angivna syftemålet.

Med anledning härav uppdrog marinförvaltningen under år 1912 åt ämbetsverkets advokatfiskal att träda i underhandling med vederbörande jordägare om förvärv för kronans räkning på förmånligaste villkor av erforderliga områden av $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 med tillhörande Furuholmen och Lilla Stenholmen för en köpesumma, ej överstigande 5,000 kronor. Advokatfiskalen fick därvid tillika i uppdrag att av eskaderchefen å 1912 års kusteskader inhämta upplysning, huruvida ytterligare förvärv av jordområde eller av fiskevatten ansåges erforderligt, i vilket fall jämväl anbud å förvärvande av dylikt område eller fiskevatten borde införskaffas.

Av genom advokatfiskalen förebragt utredning i ärendet framgår, att vid förnyade underhandlingar med ägaren till delar av $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 med Furuholmen och Lilla Stenholmen det ej lyckats att erhålla försäljningsanbud å nämnda fastighet till det av kronan erbjudna priset, 5,000 kronor, ävensom att beträffande vissa andra av eskaderchefen till inköp föreslagna områden vid Hårsfjärden antingen intet försäljningsanbud avgivits eller, där sådana avgivits, desamma ansetts för höga.

Marinförvaltningen har nu i underdånig skrivelse den 30 mars 1914, jämte meddelande om resultatet av de sålunda förda underhandlingarna i ämnet, vidare anført bland annat följande.

Efter överläggningar med högste befälhavaren över den år 1914 sammandragna kustflottan ansåge marinförvaltningen, att följande områden, vilka å en bifogad karta över Hårsfjärden betecknats med här nedan inom parentes angivna siffror, borde för sjöförsvarets räkning förvärvas, nämligen:

den del av $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 litt. C (14), som låge norr om förlängningen av den linje, som i söder begränsade kronan tillhöriga $\frac{3}{16}$ mantal Västra Vitsgarn nr 2 litt. Ab, med tillhörande Furuholmen (12) och Lilla Stenholmen (13);

Stora Stenholmen (20 och 21);

Långholmsgrundet (22);

Bergholmen (19);

del av Sotingeudden (10);

Enstenarna (9);

Käringholmen (11); samt

Alfsta Långholmar (5—8).

Omförmälda områden omfattade en areal av tillhoppa 45 hektar 23 ar 50 kvadratmeter; och ansåge marinförvaltningen med hänsyn till förut angivna förhållanden nödvändigt, att dessa områden förvärvades genom expropriation, därvid kostnaderna beräknats uppgå till sammanlagt 4,634 kronor.

Att förvärva fiskevatten utöver den rättighet i sådant avseende, som äganderätten till marken medförde, ansåge marinförvaltningen icke lämpligen böra ske.

Då kostnaderna för det tidigare gjorda markförvärvet vid Hårsfjärden bestritts av medel från femte huvudtitelns allmänna besparingar, borde det nu ifrågasatta markförvärvet likaledes bekostas av nämnda besparingar.

Sedermera har marinförvaltningen med skrivelse den 29 maj 1914 överlämnat ett av vederbörande jordägare till förvaltningen avgivet försäljningsanbud å alternativt $\frac{1}{8}$ mantal Östra Vitsgarn nr 1 för ett pris av 25,000 kronor eller ock Röholmen, Furuholmen och Lilla Stenholmen till ett pris av 10,000 kronor; och har ämbetsverket förklarat sig anse dessa belopp vara oskäligt höga, vadan anbuden enligt ämbetsverkets åsikt ej vore antagliga.

Departements-
chefens
yttrande.

Mot förvärvande av de utav marinförvaltningen, efter samråd med högste befälhavaren över 1914 års kustflotta, föreslagna områden vid Hårsfjärden, vilka funnits behövligen för kustflottans därstädes bedrivna, årligen återkommande övningar, har jag icke något att erinra. Då emellertid överenskommelse icke kunnat träffas med vederbörande markägare om försäljning av områdena till antagliga pris, lära desamma böra förvärvas genom expropriation. Härför erforderliga kostnader böra lämpligen, såsom fallet varit med det jämlikt beslut vid 1910 års riksdag skedda markförvärvet vid Hårsfjärden, bestridas av femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Ang. upp-
förande av
en sjukstuga
å Märsgarn.

På sätt förut nämnts, anvisade 1910 års riksdag medel av femte huvudtitelns allmänna besparingar till inköp för övningsändamål av $\frac{3}{16}$ mantal Västra Vitsgarn nr 2 med holmen Märsgarn vid Hårsfjärden.

Stabsläkaren å 1913 års kustflotta väckte i skrivelse den 7 juni 1913 till högste befälhavaren över kustflottan förslag om uppförande å Märsgarn av en sjukbarack för flottans behov. Därvid erinrade stabsläkaren, att sistnämnda år under övningarna vid Hårsfjärden förekommit åtskilliga fall av påssjuka och röda hund samt att de sålunda insjuknade måst avpolletteras till sjukhus i land till förhindrande av smittans utbredning

bland fartygsbesättningarna. Då nu flottans fartyg årligen under stor del av övnings tiden vore förlagda å Hårsfjärden, hemställde därför stabsläkaren, huruvida icke det vore lämpligt, att en enkel sjukstuga uppfördes å Märsgarn, på det att avpollettering av lindrigare infektionsjukdomar (mässling, röda hund, påssjuka) skulle kunna undvikas. Även andra sjuka kunde i så fall där erhålla vård. Så skulle lungkatarrer och rheumatiska m. fl. åkommor säkerligen förr botas i en sjukstuga i land än i sjukhytten ombord.

Plats för en dylik sjukstuga borde, enligt stabsläkarens förslag, beredas å södra sidan av Märsgarn. Därstädes skulle den ligga fritt och öppet mot söder samt på sand och stengrund, vadan läget vore särdeles gott. Vad storleken beträffade, syntes lämpligast uppföra en envåningspaviljong med ett större rum om tio sängar samt två mindre rum med fem sängar i vardera. Köksavdelning vore obehövlig, då utspisning kunde ske från det å Märsgarn redan befintliga köket. Särskilda anordningar för bad och klosetter syntes icke behöva vidtagas, utan kunde man nöja sig med ett enkelt badkar och portativa klosetter.

Högste befälhavaren över kustflottan överlämnade med skrivelse den 7 juni 1913 till chefen för sjöförsvarsdepartementet stabsläkarens ifrågasvarande förslag och anhöll, att i enlighet därmed en sjukstuga måtte anordnas å Märsgarn. Till ytterligare stöd härför anförde högste befälhavaren, att besvärliga transporter av sjuka sålunda skulle kunna undvikas samt att upprättande av en sjukstuga i land även skulle ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än förläggandet av ett lasaretsfartyg till Hårsfjärden.

Sedan ärendet för vidare utredning och yttrande remitterats till marinförvaltningen, avgav varvschefen vid flottans station i Stockholm, på anmodan, till marinförvaltningen ett av stationsingenjören vid varvet uppgjort förslag till sjukbarack av storlek, som stabsläkaren föreslagit, ävensom beräkning över kostnaden för barackens uppförande, utvisande, att, om baracken försåges med anordningar för bad och med fasta klosetter, densamma komme att draga en kostnad av 22,400 kronor, men att baracken utan sådana anordningar kunde uppföras för en kostnad av 21,120 kronor.

Marinförvaltningen, som med yttrande den 30 september 1913 överlämnat berörda förslag och kostnadsberäkning till chefen för sjöförsvarsdepartementet, har därvid förklarat sig på grund av stabsläkarens och högste befälhavarens uttalanden anse lämpligt, att en sjukstuga anordnades å Märsgarn. Enligt ämbetsverkets åsikt vore det å ingenjördepartementet vid varvet uppgjorda förslaget av beskaffenhet att böra

komma till utförande; och hölle marinförvaltningen före, att hygienien fordrade, att den ifrågasatta baracken försåges med anordningar för bad och fasta klosetter.

På grund därav hemställde marinförvaltningen i nämnda yttrande, att för anordnande av en sjukstuga å Märsgarn av förordad beskaffenhet måtte anvisas ett belopp av 22,400 kronor samt att den härav föranledda kostnaden måtte få bestridas av femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Därefter har marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 30 mars 1914 angående förvärfvande av mark vid Hårsfjärden för övningsändamål m. m. framhållit, hurusom ämbetsverket ansåge vara synnerligen angeläget, att ifrågavarande anläggning komme till stånd.

Departements-
chefens
yttrande.

Under flottans övningar å och invid Hårsfjärden uppstår ofta behov att vid inträffande sjukdomar — särskilt av epidemisk art — avskilja de insjuknade från fartygsbesättningarna. För undvikande av besvärliga och stundom från läkarsynpunkt icke tillrädliga transporter av de sjuka till huvudstaden äro särskilda anordningar för sjukvård utanför övningsfartygen synnerligen välbehövliga vid Hårsfjärden. Att rusta och dit förlägga ett lasarettsfartyg under övningarna kräver en vidlyftig personal och skulle medföra betydliga årliga kostnader. Byggandet av en permanent sjukstuga i land medför väl en större utgift för en gång, men giver i längden ett bättre ekonomiskt resultat. Jag anser mig därför böra biträda förslaget, att en dylik sjukvårdsbyggnad av avsedd storlek uppföres, och finner i likhet med marinförvaltningen, att den bör förses med anordningar för bad samt med fasta klosetter. Kostnaden beräknades i sådant fall, såsom förut nämnts, enligt det år 1913 uppgjorda förslaget till 22,400 kronor, vilken kostnadsberäkning stationsingenjören vid flottans varv härstädes på särskild förfrågan vitsordat fortfarande äga giltighet. Tillgång för bestridande av denna utgift synes mig lämpligen böra beredas från femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Ang. upp-
förande av en
brygga och en
lyftkran vid
Hårsfjärden.

I förenämnda skrivelse den 30 mars 1914 angående förvärfvande av mark vid Hårsfjärden för övningsändamål m. m. har marinförvaltningen anfört, att vid Hårsfjärden jämväl erfordrades en tilläggningsbrygga å norra stranden av Vitsgarn för landsättning av personal, som därstädes skulle utföra övningar, bland annat skjutövningar med karbin. Kostnaden för denna brygga ansåges enligt gjord överslagsberäkning kunna begränsas till 2,500 kronor. Därjämte erfordrades vid måldepån å Märsgarn en kran för lyftning av tyngder intill en ton, och beräknades

kostnaden för denna kran till 500 kronor. Behovet av dessa anordningar ansåge marinförvaltningen vara till fullo ådagalagt.

Ifrågavarande brygga och lyftkran äro även enligt min mening synnerligen behövlige för övningarna vid Hårsfjärden, varför jag tillstyrker, att medel för uppförande därav måtte beredas. Den erforderliga kostnaden, tillhopa 3,000 kronor, synes mig lämpligen bära bestridas av femte huvudtiteln allmänna besparingar.

Departements-
chefens
yttrande.

I underdånig skrivelse den 28 maj 1914 med summarisk redovisning för alla av marinförvaltningen under år 1913 förvaltade medel och bestridda utgifter m. m. föreslog ämbetsverket, bland annat, att åtskilliga i skrivelsen under rubriken »diverse kostnader» upptagna, av marinförvaltningen med omhänderhavande medel bestridda förskott till sammanlagt belopp av 78,688 kronor 43 öre måtte få ersättas av allmänna besparingarna å femte huvudtiteln.

Ang. ersätt-
ning för
förskott.

Enligt nådigt brev den 24 juli 1914 anmodades emellertid marinförvaltningen att före 1914 års utgång till ersättande i samband med andra förskottsvis bestridda kostnader av beskaffenhet, att medel för deras täckande borde hos riksdagen begäras, ånyo anmäla ej mindre nyssnämnda summa med undantag av två däri ingående belopp å tillhopa 4,956 kronor 66 öre än även två andra utgiftsbelopp, som blivit förskottsvis bestridda, det ena med 7,099 kronor 75 öre för anskaffning av viss materiel för militärledsundersökningar enligt nådigt brev den 11 april 1913 och det andra med 2,184 kronor 43 öre för kommissionen för undersökning rörande beklädnadsmaterialier och persedlar enligt nådigt brev den 12 december 1913.

I underdånig skrivelse den 24 november 1914 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1916 har marinförvaltningen erinrat om Kungl. Maj:ts förenämnda beslut och anført, att det sammanlagda belopp, vilket på grund därav marinförvaltningen hade att till ersättande genom anslag av riksdagen anmäla, således utgjorde 83,015 kronor 95 öre.

I denna summa ingå enligt marinförvaltningens redogörelse i förenämnda skrivelse den 28 maj 1914 följande poster:
vikariatsersättning till personal vid flottans poliskår under år 1913 enligt föreskrift i reglementet för marinen

vid Karlskrona station	kronor 2,742: 25	
» Stockholms »	149: 04	kronor 2,891: 29
anställande av extra biträde å stationsbefälhavarens vid flottans station i Stockholm expedition enligt nådigt brev den 25 augusti 1911	»	443: 29
istandsättande av äldre, skadade handlingar i flottans arkiv i Stockholm enligt nådigt brev den 26 januari 1912	»	1,500: —
upprättande av vandringsbibliotek för flottan enligt nådigt brev den 16 februari 1912	»	1,600: —
inredning av ämbetslokal för inspektören för naviga- tionsskolorna enligt nådigt brev den 22 mars 1912	»	908: 75
vakthållning å kasernfartyget Norrköping enligt nådigt brev den 3 maj 1912	»	238: —
och enligt nådigt brev den 13 september samma år	»	32: 30
arvode till marinstabens bibliotekarie enligt nådigt brev den 12 juli 1912	»	1,275: —
förstärkning av arbetskrafterna i marinförvaltningen enligt nådiga brev den 31 december 1912 och den 20 juni 1913	»	15,693: 13
marindirektören C. E. Richsons och kaptenen E. A. H. Jacobis studieresa till Tyskland enligt nådigt brev den 24 januari 1913	»	1,682: 60
filosofie doktor C. G. Finemans studieresa till München enligt nådigt brev den 24 januari 1913	»	499: 40
ersättning till Olof Svensson m. fl. för förstörd fiske- redskap enligt nådigt brev den 14 februari 1913	»	135: —
tryckning av berättelse över fälttjänstövningarna 1912 enligt nådigt brev den 21 februari 1913	»	500: —
anskaffning av kassaskåp för marinstaben enligt nådigt brev den 19 mars 1913	»	1,330: —
underhåll av sjökrigshistoriska samlingarna enligt nådigt brev den 19 mars 1913	»	6,520: 85
anordnande av aftonkurser enligt nådigt brev den 4 april 1913	»	625: —
ersättning till dispaschören C. M. Pineus för fullgö- rande av offentligt uppdrag enligt nådigt brev den 23 maj 1913	»	831: 20
Transport kronor		36,705: 81

	Transport	kronor	36,705: 81
extra biträde i marinstaben enligt nådigt brev den			
30 maj 1913	»		2,733: 33
sakkunniga angående flottans fartygsmateriel enligt			
nådigt brev den 9 maj 1913	»		3,107: 53
medel för vissa rekognosceringar enligt nådigt brev			
den 23 maj 1913	»		99: 45
vakthållning å logementsfartyget Norrköping enligt			
nådigt brev den 23 maj 1913	»		472: 60
tryckning av instruktionsböckerna »Korpralsundervis-			
ning» och »Rekrytundervisning» enligt nådigt brev			
den 29 augusti 1913	»		6,038: —
tryckning av militär kustbeskrivning enligt särskilt			
nådigt brev den 10 oktober 1913	»		3,100: —
undersökning för ändrad förläggning av en uppmätt			
distans i Öresund enligt nådigt brev den 5 de-			
cember 1913	»		310: 80
gratifikationer till amanuenser m. fl. i sjöförsvars-			
departementet enligt nådigt brev den 12 decem-			
ber 1913	»		1,800: —
kostnader för resor, företagna av marinattachén E. W.			
Peyron	»		1,076: 02
kostnader för resor, företagna av marinattachén G. R.			
Starck	»		575: 43
ersättning till sakkunniga för omarbetning av mari-			
nens reglemente, kustartilleriet, enligt nådigt			
brev den 31 december 1913	»		16,687: 80
skrivbiträde i marinstaben enligt nådigt brev den 24			
januari 1914	»		450: —
anskaffning av skåp till marinstaben enligt nådigt			
brev den 30 januari 1914	»		575: —
anskaffning av viss materiel för militärledsunder-			
sökningar enligt nådigt brev den 11 april 1913	»		7,099: 75
kommissionen för undersökning rörande beklädnads-			
materialier och persedlar enligt nådigt brev den			
12 december 1913	»		2,184: 43

Dessutom anmälde marinförvaltningen i omför-
mällda skrivelse den 24 november 1914 till ersättande

Transport kronor 83,015: 95

	Transport kronor	83,015: 95
följande utgifter, som blivt med omhänderhavande medel bestridda för nedannämnda ändamål enligt särskilda nådiga brev, nämligen:		
för sakkunniga för förenkling av marinens redovisningsväsende enligt nådigt brev den 4 juli 1910	»	30,505: —
för sakkunniga rörande befordringsväsendet vid flottan enligt nådigt brev den 18 oktober 1912 ...	»	13,524: 94
för sakkunniga för utredning rörande skeppsgossekåren enligt nådigt brev den 18 oktober 1912	»	12,412: 63
för sakkunniga för revidering av skeppsmättningsförfattningar enligt nådigt brev den 20 juni 1913	»	3,810: —
för sakkunniga rörande omorganisation av förvaltningen vid flottans stationer enligt nådigt brev den 20 juni 1913	»	12,258: 80
för sakkunniga rörande manskapspensioneringen enligt nådigt brev den 12 december 1913	»	4,983: 55
för sakkunniga för sjöförsvarets ordnande enligt nådigt brev den 6 mars 1914	»	16,935: 72
för ersättning till majoren Enblom för en utredning enligt nådigt brev den 27 juni 1914	»	1,000: —
för revidering av positionskarta enligt särskilt nådigt brev den 10 maj 1912	»	3,477: 41
för istandsättande av äldre arkivhandlingar i flottans arkiv enligt nådigt brev den 24 januari 1913	»	744: 50
för bidrag till hyreskostnad m. m. åt två officerare å Kungsholmsfort för år 1913 enligt nådigt brev den 24 oktober 1913	»	396: —
för tryckning av rättelsehäfte till signalbok för flottan enligt nådigt brev den 18 april 1914 ...	»	1,918: 90
för tryckning m. m. av ny upplaga av skjutinstruktion enligt nådigt brev den 13 mars 1914	»	863: 25
för utgivande av silhuettbok över Sveriges och dess grannländers örlogsfartyg enligt nådigt brev den 21 augusti 1914	»	429: 75
för tryckning av rättelser till handbok i internationell rätt för marinen enligt nådigt brev den 4 september 1914	»	173: 75
	Transport kronor	186,450: 15

	Transport kronor	186,450: 15
marinöverdirektören A. von Eckermann, hyresersättning enligt nådigt brev den 4 september 1914	»	200: —
marinattachén N. Åkerblom, för resa m. m. enligt nådigt brev den 17 juli 1914	»	354: 69
marinattachéen G. D. W:son Lilliehöök, reseersättning enligt nådigt brev den 4 september 1914	»	110: 20
löjtnanten E. A. H. Koch, för utrustningspersedlar för flygtjänst enligt nådigt brev den 17 juli 1914	»	200: —
underlöjtnanten F. G. A. Netzler, flygutrustning enligt nådigt brev den 18 september 1914	»	200: —
H. Jansson och J. Jansson, ersättning för tillrättascaffande av en torped enligt nådigt brev den 18 september 1914	»	543: —
Summa kronor		188,058: 04

Marinförvaltningen uttalade i förenämnda skrivelse den 24 november 1914, att med fog syntes kunna sättas i fråga, att detta förskottsbelopp eller någon del därav borde gottgöras av femte huvudtitelns allmänna besparingar. Angående dessas ställning hade därför förvaltningen infordrat upplysningar från ämbetsverkets bokslutskontor. Av dessa framginge, att av allmänna besparingarna för år 1913 vore allenast en obetydlig tillgång disponibel, att enligt nådigt brev den 14 november 1913 av allmänna besparingarna skulle täckas det till avlöning av extra biträden å stationernas räkenskapskontor under år 1914 anvisade belopp av 38,200 kronor samt att under normala förhållanden besparingsfonden kunnat beräknas under år 1914 bliva tillförd ett belopp av omkring 300,000 kronor, men att, då av mobiliseringen föranledda utgifter kunde komma att hava inflytande på belastningen jämväl av avlöningsanslaget, för det dåvarande icke kunde bedömas, i vad mån nyssnämnda belopp kunde komma att minskas.

Marinförvaltningen kunde fördenskull icke förorda någon viss del av förestående förskottsbelopp till gottgörande av allmänna besparingarna, utan hemställde allenast, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till täckande av den del av ifrågavarande belopp å 188,058 kronor 4 öre, som icke ansåges böra gottgöras av femte huvudtitelns allmänna besparingar, anvisa medel å extra stat för år 1916.

Denna hemställan av marinförvaltningen föranledde icke någon Kungl. Maj:ts framställning i innevarande års statsverksproposition.

Departements-
chefens
yttrande.

Ifrågavarande förskottsvis bestridda utgifter synas mig nu lämpligen böra ersättas av femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Dessa besparingar uppgå, enligt mig från marinförvaltningens bokslutskontor den 3 innevarande april tillhandakommen uppgift, till sammanlagt 303,207 kronor 68 öre. De lämna alltså tillgång till täckande av samtliga de belopp, som jag i detta ärende föreslagit till bestridande med medel från besparingsfonden och vilka sammanlagt uppgå till 252,980 kronor 4 öre jämte vad som åtgår för markförvärven i Karlskrona och vid Hårsfjärden, för vilka kostnaderna torde komma att belöpa sig till 20,000 à 25,000 kronor.

Under återopande av det förut anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

dels att av femte huvudtitelns allmänna besparingar må användas: till modernisering av övningsbatteriet i exercis-
huset vid flottans station i Karlskrona kronor 24,075: —
till förstärkning av vid flottans station i Stock-
holm befintlig eldsläckningsmateriel » 14,447: —
till anskaffande av instrument m. m. för en
tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm ... » 1,000: —
till uppförande av en sjukstuga å Märsgarn..... » 22,400: —
till uppförande av en brygga och en lyftkran
vid Hårsfjärden » 3,000: —
till täckande av vissa av mig angivna förskott » 188,058: 04
eller för nämnda särskilda ändamål sammanlagt kronor 252,980: 04
dels ock att av nämnda besparingar må bestridas de kostnader, som
föranledas av förvärvande, på sätt av mig i det föregående angivits,
av vissa tomter i Karlskrona för utvidgning av varvsområdet därstädes
samt av viss mark i Stockholms skärgård för övningsändamål.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Yngve Sahlin.